Eski Türk Edebiyatı

Divan Edebiyatı Kelimeleri (1–100)

No	Kelime	Açıklama
1	Lâl	Asıl anlamı yakut; Divan’da çoğunlukla sevgilinin dudağı mecazıyla kullanılır.
2	La‘l-i leb	“Yakut dudak”; sevgilinin dudaklarının kırmızılığını anlatır.
3	hâk	Toprak; özellikle âşığın sevgilinin ayağına kapanması, toprak gibi değersiz oluşu için mecazdır.
4	hâk-sâr	Yüzünü toprağa süren; tevazu ile sevgilinin ayağına kapanan âşık.
5	şebâb	Gençlik çağı; aynı zamanda sevgilinin gençlik güzelliği.
6	şebistân	Gece odası; gizli buluşma yeri. Aşkın mahremiyetini simgeler.
7	bî-hûş	Kendinden geçmiş, baygın. Aşkın sarhoşluğuyla aklını yitiren âşık için kullanılır.
8	sâye	Gölge; sevgilinin koruyuculuğu ya da Allah’ın lütfu mecazıyla işlenir.
9	âfet	Felaket, bela. Sevgilinin güzelliğiyle âşığı perişan etmesi.
10	şeb-gün	Gece-gündüz; “daima, sürekli” anlamıyla aşkın kesintisiz hâlini anlatır.
11	nigâh	Bakış, nazar. Sevgilinin bakışı âşığı öldürücü veya diriltici güçte görülür.
12	pervâne	Mum etrafında dönen kelebek. Âşığın sevgili uğruna yanıp yok oluşunu simgeler.
13	sâkî	Mecliste şarap dağıtan. İlâhî aşkı sunan sembolik figür olarak da işlenir.
14	rind	Dünya zevklerine düşkün, kalender meşrep kişi. Zahide karşıt bir tiptir.
15	zâhid	Dünyadan el etek çekmiş, zahit. Divan şiirinde çoğunlukla olumsuz bir tip olarak ele alınır.
16	nâzenîn	Nazlı, ince yapılı sevgili; sevgilinin kırılgan ve ulaşılmaz hâli.
17	nâlân	İnleyen, ağlayan; aşk acısıyla sürekli feryat eden âşık.
18	hâr	Diken; güle ulaşmanın zorluğu, aşk yolunun çilesi.
19	perîşân	Saçılmış, darmadağın; hem saçın dağınıklığı hem de âşığın gönül hâli için.
20	vîrân	Harap, yıkık yer; aşk yüzünden yıkılmış gönül mecazı.
21	bâde	Şarap; mecazen aşkın sarhoşluğu ve ilâhî cezbe.
22	câm	Kadeh; aşkın, hikmetin veya ilâhî sırrın içildiği kap.
23	meyhâne	İçki meclisi; tasavvufta tekke veya ilâhî aşkın sunulduğu yer.
24	sâkî-nâme	Sâkî’ye hitaben yazılan şiir türü; aşk meclisinin sembolü.

Halil İbrahim Canlıer

25	mestâne	Sarhoşâne, kendinden geçmiş; âşığın coşkun hâlini anlatır.
26	çemen	Çimenlik, kır; sevgilinin bulunduğu yer, bahar ve cennet bahçesi benzetmesi.
27	sebze	Yeşillik; sevgilinin yüzüne tazelik ve bahar anlamında mecaz yapılır.
28	hümâ	Uğurlu, talih kuşu; kanadı değene devlet, baht verir. Sevgili için mazmun olur.
29	anber	Misk türü güzel koku; özellikle sevgilinin saçı için teşbih yapılır.
30	müşg	Misk; sevgilinin saçının kokusu veya siyah rengi için kullanılır.
31	felek	Gökyüzü; talih, kader ve dünyanın düzeni mecazıyla kullanılır.
32	çark-ı felek	Feleğin çarkı; dönen talih, insanın başına gelen iniş-çıkışlar.
33	devrân	Zamanın akışı; bahtın dönmesi, değişen dünya hâli.
34	sebt	Sabitlik, değişmezlik; felek karşısında âşığın çaresizliğiyle işlenir.
35	hengâm	Zaman, vakit; özellikle belirli bir anın aşk veya ayrılıkla özdeşleştirilmesi.
36	çehre	Yüz; özellikle sevgilinin parlayan, ay gibi yüzü için kullanılır.
37	ruh	Yanak; kırmızılığıyla gül veya lâleye benzetilir.
38	âyîne	Ayna; sevgilinin yüzü ayna gibi parlak kabul edilir.
39	ziyâ	Işık, parıltı; sevgilinin yüzünden yayılan nur anlamında geçer.
40	hâle	Ayın çevresindeki ışık; sevgilinin yüzünü çevreleyen güzellik parıltısı.
41	gîsû	Sevgilinin saçı; genellikle siyah, dolaşık ve zincir gibi bağlayıcıdır.
42	ebrû	Kaş; bulut anlamı da vardır, kaş-bulut mazmunu yapılır.
43	hâlet	Ruh hâli, gönül durumu; âşığın aşk karşısındaki değişen iç dünyası.
44	mihnet	Sıkıntı, eziyet; özellikle aşkın çilesi.
45	nâzenîn	Nazlı, ince ve zarif sevgili; kırılgan güzelliğin adı.
46	figân	Yüksek sesle feryat; âşığın derdini göklere ulaştırması.
47	nâle	İnleyiş, âh ediş; âşığın gönlünden çıkan yanık ses.
48	şekâyet	Şikâyet; sevgilinin cefasını dile getirme, âh u figânla yakınma.
49	girîban	Gömlek yakası; âşığın aşk derdiyle yakasını yırtması, mecaz olarak “dert” demek.
50	giryân	Ağlayan, gözyaşı döken âşık.
51	turrâ	Alın üzerine düşen saç lülesi; sevgilinin cazibesini artıran ayrıntı.

52	kâkül	Alnı örten saç perçemi; sevgilinin yüzünü gölgeleyen ve âşığı esir eden saç tutamı.
53	müşg-bû	Misk kokulu; sevgilinin saçının güzel kokusu için kullanılır.
54	anber-bâr	Amber saçan; sevgilinin saçlarının kokusu amber gibi etrafa yayılır.
55	zencîr-i zülf	Saç zinciri; sevgilinin saçıyla âşığı bağlaması, esir etmesi mecazı.
56	nigehbân	Gözetici, koruyucu; çoğunlukla sevgilinin gözleri için kullanılır.
57	âteşîn	Ateşten, kızıl; sevgilinin dudaklarının parlaklığına işaret eder.
58	müjgân	Kirpik; âşığın gönlünü yaralayan ok gibi tasvir edilir.
59	ruhsâr	Yüz, yanak; sevgilinin en çok övülen güzellik unsurlarından.
60	tîrâhûş	Gamlı, kederli; aşk acısıyla kararan gönül hâlini anlatır.
61	beyâbân	Çöl, ıssız yer; âşığın yalnızlık ve çaresizlik mekânı.
62	seher	Sabah vakti; umut, dua ve ilâhî yakınlık zamanı.
63	mecnûn	Çılgın âşık; aklını kaybeden, aşkın yolunda yok olan kişi.
64	kevser	Cennetteki ırmak; mecazen aşkın ilâhî kaynağı.
65	nigehbân	Gözeten, bekçi; sevgiliyi koruyan yahut aşk yolunu gözeten mecazî unsur.
66	âvâre	Başıboş, perişan; sevgilinin aşkıyla yollara düşmüş âşık.
67	gubâr	Toz; âşığın değersizliği veya sevgilinin yolundaki toz toprağa benzetilmesi.
68	bâdbân	Yelken; kader rüzgârıyla savrulan âşığın mecazı.
69	nev-bahâr	İlkbahar; yenilenme, diriliş ve sevgilinin gelişiyle özdeşleştirilir.
70	çemenistân	Çimenlik, kır diyarı; bahar, gençlik ve cennet benzetmesi.
71	hâb	Uyku; aşk acısıyla uyuyamayan âşığın hâline işaret eden mecaz.
72	nâle	İnleme, feryat; âşığın sevgiliden ayrı kalışını dile getiren ses.
73	sûsen	Zambak çiçeği; sevgilinin parmakları veya yüz güzelliğiyle benzetilen unsur.
74	sehm	Ok; âşığın gönlüne isabet eden sevgilinin bakışlarının mecazı.
75	hâb-gâh	Yatak, uyuma yeri; âşığın huzursuzluğu ve hasret geceleriyle bağlantılı imge.
76	hâme	Kalem; şairin ilhamını ve sözün yazıya dökülüşünü sembolize eder.
77	girîban	Yaka; âşığın dertle yakasını yırtması, perişanlığının sembolü.
78	şeb	Gece; ayrılık ve hüzün zamanının simgesi.

79	jeng	Kir, pas; dünyanın geçiciliğini, kalp pasını ve mecazî kirliliği anlatır.
80	ser-gerdân	Başını döndürmüş, perişan; aşk derdiyle yolunu şaşırmış âşık.
81	âteşgâh	Ateş yeri; aşkın yaktığı gönül veya mecazen meyhane anlamında.
82	tâbende	Parlayan, ışıldayan; sevgilinin yüzü veya hakikat nurunu ifade eder.
83	zünnâr	Keşiş kuşağı; sevgilinin beline mecazen atıf yapılır.
84	âsûde	Sakin, huzurlu; çoğunlukla aşk dertlerinden azade olma bağlamında.
85	kûhsâr	Dağlık yer; gurbet, yalnızlık ve engel sembolü.
86	pervîn	Burçlardan biri, yıldız kümesi; sevgilinin yüzüne benzetilir.
87	ser-â-ser	Baştan başa, her taraf; tasvirlerde bütünlüğü vurgulamak için.
88	bahr	Deniz; enginlik, sonsuzluk ya da sevgilinin gözleri için mecaz.
89	meskenet	Fakirlik, düşkünlük; tasavvufta tevazu makamı olarak da geçer.
90	nisyân	Unutma, hatırlamama; aşkın acılarının unutulmazlığını vurgular.
91	mihr	Güneş; aynı zamanda sevgili için kullanılan mecazî bir unvan.
92	sipihir	Gök, sema; felekle eş anlamlı, talihin döngüsünü simgeler.
93	zulmet	Karanlık; gönül karanlığı, cehâlet veya ayrılık acısı için mecaz.
94	kevkeb	Yıldız; parlaklığıyla sevgilinin yüzüne veya talihin işaretlerine benzetilir.
95	humâr	Sarhoşluk sonrası hâl; mecazen aşkın bıraktığı sersemlik ve yorgunluk.
96	tâli‘	Talih, baht; kişinin kaderini ve yazgısını belirleyen güç.
97	ikbâl	Baht açıklığı, talihin gülmesi; yükseliş, saadet anlamında kullanılır.
98	kev’n	Varlık, oluş; tasavvufta kâinatın bütün varlık düzenini anlatır.
99	adem	Yokluk, hiçlik; tasavvufta yaratılıştan önceki hâl ve hiçlik makamı.
100	münkalib	Değişen, ters dönen; feleğin dönekliğini ve talihin değişkenliğini ifade eder.

Halil İbrahim Canlıer